M.A. (Previous) Examination, 2023
SANSKRIT
First Paper
(वैदिक वाङ्मयम्)

Duration of Examination: 3 Hours
परीक्षा की अवधि: 3 घण्टा

Instructions to the Candidates:
परीक्षार्थी के लिए निर्देश:-

नोट : सभी प्रश्न करना अनिवार्य है

प्र.1 (अ) अधोलिखितेषु कयोः द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या कार्या-

(क) अहं राष्ट्री संगमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानाम्।
तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यावेशयन्तीम्।।

(ख) आ ते पितर्मरुतां सुम्नमेतु मा, नः सूर्यस्य संदृशो युयोथाः।
अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत् प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः।।

(ग) ब्राह्मणोऽस्य मुखम् आसीत् बाहू राजन्यः कृतः।
उरू तदस्य यद् वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत।

(घ) धीरा त्वस्य महिना जनूंषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी।
प्र नाकमृष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं पप्रथच्च भूम।।

(आ) एकस्य सूक्तस्य सारः लेखनीयः-

(क) नासदीय-सूक्तम्

(ख) अग्नि-सूक्तम्

(ग) मरुत्-सूक्तम्

प्र.2. (अ) अधोलिखितेषु कयोः द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या कार्या-

(क) विद्म ते सभे नाम नरिष्टा नाम वा असि।
ये ते के च सभासदस्ते मे सन्तु सवाचसः।।

(ख) पुनरेहि वाचस्पते देवेन मनसा सह।
वसोष्पते नि रमय मय्येवास्तु मयि श्रुतम्।।

(ग) मानस्य पत्नि शरणा स्योना देवी देवेभिर्निमितास्यग्रे।
तृणं वसाना सुमना असस्त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रयिं दाः।।

(घ) येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिगृहीतममृतेन सर्वम्।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु।।

(आ) एकस्य सूक्तस्य सारः लेखनीयः

(क) शिवसंकल्प-सूक्तम्

(ख) उच्छिष्टब्रह्म-सूक्तम्

(ग) पृथिवी-सूक्तम्

प्र.3 (अ) एकस्य मन्त्रस्य व्याख्या करणीया-

(क) आशाप्रतीक्षे संगतं सूनृतां च इष्टापूर्ते पुत्रपशूँश्च सर्वान्।
एतद् वृङ्क्ते पुरुषस्याल्पमेधसो यस्यानश्नन् वसति ब्राह्मणो गृहे।।

अथवा

---

https://universitynews.in

https://universitynews.in/

श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेतस्तौ सम्परीत्य विविनक्ति धीर:।
श्रेयो हि धीरोऽभि प्रेयसो वृणीते प्रेयो मन्दो योगक्षेमाद् वृणीते।।

(आ) एकस्य मन्त्रस्य अनुवाद करणीय:-

एष सर्वेषु भूतेषु गोढोत्मा न प्रकाशते।
दृश्यते त्वग्र्य या बुद्ध्या सूक्ष्मया सूक्ष्मदर्शिभि:।।

अथवा

न जायते म्रियते वा विपश्चिन्नायं कुतश्चिन्न बभूव कश्चित्
अजो नित्य: शश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे।।

(इ) पञ्च-प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत-भाषायां देयानि-

(क) कठोपनिषद्-ग्रन्थे कति अध्याया: कति बल्लभ: च सन्ति?
(ख) नचिकेता प्रथमेण वरेण किम् अयाचत्?
(ग) नचिकेता जनकं किम् अवदत्?
(घ) सर्वमेध: यज्ञ: केन कृत:?
(ङ) हन्यमाने शरीरे क: न हन्यते?
(च) मनस: परा का?
(छ) नचिकेता कियत् वरान् अयाचत्?
(ज) कं ज्ञात्वा जन्तु: अमृतत्वं गच्छति?
(झ) नचिकेता कस्य पुत्र आसीत्? स: नचिकेतसं कस्मै अददत्?

प्र.4. (अ) अधोलिखितेषु कयो: द्वयो: व्याख्या कार्या-

(क) तत्र एतद् नामाख्यातयोर्लक्षणं प्रदिशन्ति।
भावप्रधानम् आख्यातम्, सत्वप्रधानानि नामानि।
(ख) षड् भावविकारा: भवन्तीति वार्ष्यायणि:-जायते, अस्ति, विपरिणमते, वर्द्धते, अपक्षीयते, विनश्यति
(ग) न सर्वाणि इति गार्ग्य: वैयाकरणानां चैके।
(घ) अथापि इदमन्तरेण मन्त्रेष्वर्थप्रत्ययो न विद्यते। अर्थम्
अप्रतियतो नात्यन्तं स्वरसंस्कारोद्देश:।

(आ) पञ्चपदानां निर्वचनानि संस्कृतेन लिखत-

(क) निघण्टु:
(ख) आचार्य:
(ग) अध्वर्यु:
(घ) वीर:
(ङ) वया
(च) दक्षिणा
(छ) भीम:
(ज) बिल्मम्
(झ) मृग:
(ञ) अद्य:

प्र.5. अधोलिखितेषु कयो: द्वयो: टिप्पणी लेखनीया-

(क) अथर्ववेदस्य विषयवस्तु:।
(ख) शतपथ-ब्राह्मणम्।
(ग) उपनिषद्-ग्रन्थानां महत्वम्।
(घ) षड्वेदाङ्गानि।

* * * * *

https://universitynews.in/

https://universitynews.in